گەمەكانی زمان لە گوتاری ئایدیۆلۆژیستێكدا!!

نوری بێخاڵی

بۆ هەمیشە دیوارێكی ترسناك لە سنورەكانی نێوان عەقڵ و ئایدیۆلۆژیا ئامادەگی هەیە، دیوارێك بەردەوام ترس و گومان بەرهەم دێنێ، ئەو كاتانەش زێدەتر درك بە مەترسییەكانی ئەو دیوارە دەكەین، بە تایبەتی بە دیوی ئایدیۆلۆژیادا، كە خوێندنەوەی ورد و قوڵمان بۆ شوێن و پێگەی عەقڵ و ئەوی دی جیاواز هەبێت لە سنوری ئایدیۆلۆژیادا، هاوكات ئەو دەمەی ئاستە جیاوازەكانی گوتاری ئایدیۆلۆژی و هەڵبەز و دابەزی كێرڤی نمایشەكانی كاراكتەری ئایدیۆلۆژیست بناسین، كە بە گوێرەی هەلومەرج و شوێنكات و پێدراو و بەرژەوەندییە ئایدیۆلۆژییەكان مامەڵە دەكات.

ئا لەوێدا و لە میانی ریشاژۆكردنی ئەو هاوكێشە پڕ گیروگازەدا، لە توێی ئەو ئاڵوگۆڕانەی لە ئاست و ریتمەكانی ئەو گوتارە و ئاماژە گۆڕاوەكانی سیمای كاراكتەرەكانیدا بەدیان دەكەین، دەتوانین باشتر و روونتر دیوی ئەودیوی مەترسییەكان هەست پێبكەین..بەو پێیەی ئایدیۆلۆژیای رووت، كە لە شوێن و خاڵێكدا گیری خواردووە و چەقی بەستووە و لە سای هیچ رەوش و هەلومەرج و وەرچەرخانێكدا دونیابینییەكەی ناگۆڕێ و چەندەی دەركەوتە و پێدراوەكانی دونیای كۆمەڵگا بەتەواوی كایە سیاسی و كۆمەڵایەتی و ئابووری و كلتورییەكانی لە گۆڕان و نوێبوونەوەی بەردەوام دابن، ئەو هەر لە چوارچێوە قەتیس خواردوو و بەستەڵەكەكەی خۆی دەمێنێتەوە و وەهمی رەهایی بواری نادا دەرەوەی خۆی ببینێ، ئەمەش وادەكات لە سای ئەو فەزا داخراوەدا بەردەوام كاراكتەر و كەسایەتی پاسیف بەرهەم بهێنێت، كاراكتەرێك كە ئاسۆكانی بیركردنەوە و رامانی داخراون و عەقڵی تا ئەوێ بڕ دەكات، كە ئایدیۆلۆژیا سنوری بۆ كێشاوە..لەم نێوەشدا دەشێ دۆزەخێك بۆ عەقڵ بە بەردەوامی لە كەمینداببێت، چونكە كەسی بارگاوی بە ئایدیۆلۆژیا، كە هەمیشە كەسێكی بێ پرسیار و هەڵگری رۆحی نەرجسیەتە، راهاتووە لەلایەك بۆ چەواشەی بەرامبەر و لەلایەكەی تریش لە ترسی پیرۆزی ئایدیۆلۆژیاكەی، بەردەوام پێیەكی لەمبەر سنوری دیوارەكە و ئەویدیكەی لەوبەر بێت.

رەنگە ئەم هەڵوێستەی كەسی ئایدیۆلۆژیست لە حاڵەتێكدا، كە بەرهەمی ناهوشیاری و نائاگایی خود بێت، هێندە مایەی مەترسی نەبێت و ئاسایی بێت، بەڵام كاتێك ئەو كەسێتییە لە میانی خودئاگایی و هوشیارییەوە و بۆ مەرامی ئۆپۆرتۆنیستی كەسێتییەكە بەرجەستە بكات، ئەمەیان مەترسییەكی مەزنە بۆ سەر خودی كۆمەڵگا و لە نێویشیدا بۆ سەر سیستەمی دیموكراسی، بەو پێیەی لە سای ئەو بیركردنەوەیەدا شوێنێك و بەهایەك بۆ ئەوەی دی جیاواز و پلوراليزم لە بەرنامە و ئەجێندای كەسی ئایدیۆلۆژیست نامێنێتەوە، كە بەداخەوە زۆربەی جاریش ئەو كەسە لە میانی گوتارەكانیدا پەنا بۆ زۆر لەو چەمكانە دەبات، كە لە دونیای دیموكراسی و فەزای ئازادیدا بوون و ئامادەییان هەیە، بەڵام ئەو دێت و بە شێوەیەك تەوزیفیان دەكات و بەكاریان دەبات، كە لە دوا وێستگەدا بە كوشتنی بەهای خودی دیموكراسی و ئازادی و جیاوازی كۆتایی دێت، هاوكات لەگەڵ ئەمەشدا كەسی ئایدیۆلۆژیست زۆر زیرەكانە و بە گوێرەی ئاستەكانی گوێگر و شوێنكاتەكان ئەو چەمك و گوتەزایانە بەسەر كایەكانی كۆمەڵگا دەبەشێتەوە، بەتایبەتی لە توێی گەمەی زماندا، گەمەیەك كە مەترسییەكانی زۆر لە قامچی جەللاد ترسناكترن.

بێگومان لۆژیكی ململانێی نێوان دەسەڵات و مەعریفە، لۆژیكێكە بەردەوام ئامادەگی هەیە و دەبێ، خودی ئەو لۆژیكە وئاستی ململانێ و شێوازی گوتارەكەیشیان لە قۆناغێكەوە بۆ قۆناغێكی تر، لەسای هەلومەرجێكی كۆمەڵایەتی و سیاسی بۆ یەكێكی تر، لە شوێنكاتێكەوە بۆ یەكێكی تر گۆڕانی تێدەكەوێ، دیارە بەردەوامی خودی ئەو كێبەركێ و ململانێیەش شتێكی ئاساییە.. واتە لەگەڵ هەموو ئەو ترس و بەدحاڵیبوون و گومانەی لەو هاوكێشەیەدا هەیە، كەچی خودی پرۆسەكە،

پرۆسەیەکی سروشتییە، بەڵام ئەوەی لەم نێوەدا ئاسایی نییە، یەکلانەبوونەوەی، یاخود خۆ یەکلانەکردنەوەی کەس و کاراکتەری ئایدیۆلۆژیستە، بەتایبەتی ئەوەی کە بەهوشیاری و زیرەکییەوە خزاوەتە نێو بازنەی ململانێکە لە نێوان هەردوو کایەدا. هەر ئەمەشە وادەکات لە نێو ئەو دڕدۆنگیەدا کەسی ئایدیۆلۆژیست باڵانسی خۆی لەدەست بدات، لەلایەك لە ئاستی مەعریفی متمانە لەدەست بدات و لەلایەکەی تر و لەناو کایەی ئایدیۆلۆژیاش هەمیشە چاوەڕێی سزا بێت، دواجاریش بەهۆی ئەم دووفاقییەوە لە بێدەنگییەکی پەراوێزکراودا خۆی لە ئاوەدانی مەعریفە بدزێتەوە و هەوڵی گەمە بدات بۆ ئەوەی وەلائی خۆی بۆ سیستەمی ئایدیۆلۆژی نوێ بکاتەوە، لەم هەوڵەشیدا درێغی لە هیچ کام لە رێگا و شێواز و میکانیزم ناکات، تەنها بۆ ئەوەی بچێتەوە ژێر سێبەری ئایدیۆلۆژیا و سوپاسگوزار بێت بەوەی چەشنی کوڕێکی لاسار، سیستەمی ئایدیۆلۆژی باوەشی سۆزی باوکایەتی بۆ ئاوەڵا بکات.

بێگومان ئەو هاوکێشەیەی ململانێی دەسەڵات و مەعریفە لە هەموو ئەو وێستگانەدا خۆی نمایش دەکاتەوە، کە تیایدا دەنگی وشە ئامادەیی هەبێت، یەکێکیش لەو وێستگانە بواری میدیا و رۆژنامەگەرییە بە چەمك و مانا و مەغزا تەندروست و پەیام و بەرپرسیارێتییە مۆراڵی و کۆمەڵایەتییەکەی.

دەسەڵات کە هەمیشە لە پێناو مانەوە و بەردەوامی خۆیدا، هەوڵی کۆنترۆڵکردنی سەرجەمی کۆمەڵگا بە کۆی کایەکانییەوە دەدات و لەو نێوەشدا پەنا بۆ جۆرەها گەمە و مانۆر دەبات، تاکو زۆرترین هێزی جەستەیی و فیکری بخاتە خزمەت مەرام و مەبەست و ستراتیژەکانی، لە میانی ئەوەشدا بەرهەمهێنانی کاراکتەری پاسیڤ و بێ پرسیار و شەرمن و دەستەپاچە بە تەوەری کار وەردەگرێ، ئیدی لای ئەو، بەرهەمهێنانی ئەو کاراکتەرە و دەستەمۆکردنی دەکەوێتە سەر هەموو ئیعتیبارەکان و بۆ ئەمەش کایەی سیاسی و ئایدیۆلۆژی سڵ لە دابەشکردنی خەڵات و مەدالیا و شەرەفی نووسەری و رووناکبیری و رۆژنامەنووسی و هونەری و شتی لەو بابەتە ناکاتەوە بەسەر هەموو ئەوانی خۆی گۆشی کردوون و رایهێناون، بەجۆرێك ئەگەر تا ئەوپەڕیش رووشکێن و شەرمەزاریان بکات و بیانخاتە پەراوێز، هێشتا سیحری پەروەردەکەی بۆ ئەو کەسایەتییانە، هێزی ئەوەی هەیە بیانکاتەوە کوڕی گوێڕایەڵ و حازربەدەستی کاتەکان، لە رێگەی ئەو شێوە مامەڵە بەکۆیلەکردنەشدا شەرعیەت دەداتە خۆی، کە بە هەر شێوازێکەوە بێت ئەو کەسانە بکاتە موڵکی خۆی و بیانخاتە خزمەتی ماکینەی بەرژەوەندی و ئایدیۆلۆژیاکەی..ئەم ستراتیژەی دەسەڵاتیش بۆ دروستکردنی ئەو کاراکتەرانە جۆرەها شێوازی پاداشت و سزا دەگرێتەخۆ، هەر لە چاوبرِکێ و موغازەلە و دەم چەورکردن بگرە، تا ئیمتیازات و پلە و پۆست، تا شێوازی لێ سەندنەوەیان و ناچارکردنیان بە بێدەنگردن و دەمبەستەکردن..نهێنی و سیحرێکیش کە هەمیشە دەسەڵات هەیەتی بۆ درێژەپێدانی ئەو سیاسەت و مامەڵەیەی، توانای بەرهەمهێنانی پاساو و مانۆرکردن و تاکتیکی نمایشکردن و خۆ جوانکردن و ماکیاژ و ماسك بەستنی بەردەوامە. زێدەتریش لەم گەمەیەیدا جەخت دەکاتە سەر ئەو کەسانەی لەلایەك غەریزەی دەسەڵات و کورسی و مێز کوێری کردوون و لەو رێگەیەوە نەبێت هەست ناکەن، کە خەڵك حیسابیان بۆ دەکات، لەلایەکی تر مەیلی نەرجسیەت و خۆدەرخستنی کۆڕەکانی مەعریفەیان هەیە، ئەوانەی تا ئێستا لەنێو ئەو دووڕییانەدا نەیانتوانیوە خۆیان یەکلا بکەنەوە، بەجۆرێك لەیەك کاتدا لە ناڵ و بزمار دەدەن، لەلایەك خۆیان بە هاومەشرەب و هاونشینی ئەهلی فیکر و مەعریفە و داکۆکیکاری ئازادی نمایش دەکەن، لەلایەکەی تریشدا خەونی پشت مێز و بوونی سکرتێرە و حیمایە و داهات و نزیك بوونەوە لە دەسەڵات، وایلێکردوون نەتوانن دەستبەرداری مەرایی سەرانی دەسەڵات بن، لەم نێوەشدا و بە نهێنی و شەرمنی لەناو مەجلیسی دەستەبژێردا سێ بە سێ تەڵاق بۆ ئازادی و کرانەوە و دیموکراسی فڕێ دەدەن و لە مێزگرد و دیمانە و بەرنامە راستەوخۆکانیشدا، کە دەچنەوە بەرچاو و گوێی دەسەڵات حاشا لەوە دەکەن، کە ئەو ناماقوڵیەیان کردبێت بەدڵ لەگەڵ رای شەقام و دەستەبژێر و ئەو ئازادیانەدابن، کە دەسەڵات هەراسان و نارەحەت دەکەن، واتە ئەوان لەیەك کاتدا لەگەڵ گرگ گۆشت دەخۆن و لەتەك مەڕیش شین دەکەن، بەواتایەکی دی، کە قسە بێتە سەر کۆنسێبتەکانی ئازادی و دادوەری و یەکسانی و قبوڵکردنی جیاوازی و کرانەوە و شتی لەم چەشنە، بەبەرگی نورانی و مونەزیری ئەم بوارانە، بەڵام دوور لەو چاوانەی کە دەسەڵات و ئایدیۆلۆژیا بەسەریدا کردوونە نیگابان، دەردەکەون و خۆیان و گوتارەکانیانی پێ

دەڕازێننەوە، کەژی لەو مینبەرانەدا کە هێزی دەسەڵات دەیانبینێ و دەیانبیستێ، دەبنە واعیزی بەشینەوە و شاباشکردنی حیکمەتەکانی حزب و سەرکردە و هەر قسەیەك دەرهەق بە خستنەڕووی خەوش و کەموکوڕی ئەو کایە و کەسایەتییانە بە ئاژاوە و بێ سەوادی پێناسە دەکەن و لە دیدی ئەوان تا ئەوێ جوانە بیر لە ئازادی و دیموکراسیەت و بەهاکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بکەینەوە، کە لەلایەك دڵی لە باڵی پەپوولە ناسکتری حزب و سەرکردە نەگەچڵێنی، لەلایەکەی تریش گلۆڵەی ئەو نەخەیتە لێژی.

ئەو کەسانەی کە ژەنگ و مۆرانەی ئایدیۆلۆژیا لە بیرکردنەوە و دونیابینی داون، بۆ زیاتر خۆ خستنە ماڵ و دیوەخانی حزب و نێو باوەشی سەرکردەکان، هەر بەوە ناوەستن لە بەرامبەر گوتاری رەخنەیی و مەعریفیدا و بۆ بە پیرۆزی هێشتنەوەی حیکمەتی دونیاکەیان، شوناس و ناو و ناتۆرە بەسەر ئەوانی دیکەی جیاواز لە خۆیان ببەشنەوە، بەڵکو ترسناکتر لەوەش لەناو خودی یەك هەیکەلی رێکخستنی سیاسی و یەك چوارچێوەی ئایدیۆلۆژیدا، چاڵ و بیری قوڵ بۆ هەڤاڵ و هاوڕێ و هاوبیری خۆیان هەڵدەکەنن و پێشبڕکێی ئەوەیانە کامەیان زۆرترین ئیمتیازی ماددی و چەورترین پۆستی حزبی و پلەی ئیداری دەستگیر دەکەن و باشتر و لێزانانە تر دڵی حزب و سەرکردەکانیان رازی دەکەن، بێگومان لەهەر بوار و پانتاییەکی تری نێو هەیکەلەکانی حزبدا و لەناو زۆرترین کاراکتەرەکانیدا ئەو دیاردەیە لە دەزگا راگەیاندن و رۆشنبیرییەکانی حزب و لەناو خودی ئەو کەسانەدا بەرجەستەیە، کە شوناسی رۆشنبیری و رۆژنامەنووسیان هەڵگرتووە.

سەیر لەوەدایە زۆر لەوانە کە گوایە عیبرەتی نەرجسیەت و شکست و تێکشکانی ئەوانی دوێنێمان وەك حیکایەت و پەند بۆ دەگێڕنەوە و گێڕاویانەتەوە، ئەمێستا بە ئاشکرا و بێ سڵەمینەوە و لە پاڵ گەمەی زامن و بە ئایدیۆلۆژی کردنی دەستەواژە و پرەنسیپ و گوزارەکانەوە دێن و لەسەر کورسی دەسەڵات بەجۆرێکی دی کاوێژ لەسەر ئەجێندا و ئەزموونی ئەوانە دەکەنەوە، کە پێشتر بە هەڵوێستی شورەیی نیشانیان داین و کەسەکانیان وەك کاراکتەری دۆڕاو و تێکشکاو بۆ نمایش کردین، هەموو ئەو گەمە و مانۆڕانەشیان تەنها و تەنها لە پێناوی پۆست و پلە و پایە و کورسی دەسکەوتی ماددی زیاتر و حیمایە و سکرتێرە چاو جوان و بەژن زراڤ و سمت خڕەکانە. پێدەچێت ئەو بەڕێزانە گەیشتبنە ئەو باوەڕ و یەقینەی کە تازە رووی مەجلیسی خەڵکی سادە و رەشۆکی و کۆڕی مەعریفە و ئەهلی قەڵەمیان نییە و ناچار وێڕای ئەوەی ئەگەر حزب و سەرکردە چەندین جاری تریش پەراوێز و بێنازیان بکەن و وەلایان بنێن، بەڵام لەبەر ئەوەی لەتەك ئەو غەریزە نەرجسیەت و خەونە ماددیانەی هەیانە، هاوکات بوێری و ئازایەتی ئەوەیان نەبووە و نییە خۆیان لە سێبەری ئایدیۆلۆژیا و سامی حزبایەتی تەسك دووربخەنەوە و لەسەر سفرەی چەور و پڕ نیفاق و دڕدۆنگی دەسەڵات راهاتوون، ناتوانن دەستبەرداری ئەو ناز و نیعمەتە بن و چش لەوەی دیموکراسیەت ئەتك دەکرێ و کەرامەتی ئازادییە گشتی و کەسییەکان دەڕووشێ و مافەکانی مرۆڤ پێشێل دەکرێن و دادپەروەری کۆمەڵایەتی و وەك یەکی لە بەرامبەر یاسا و هەل و بواری یەکسانی ژیان و گوزەران و کار بۆ هاووڵاتیان بەبێ جیاوازی ئینتما دەبێتە نوکتەی رۆژانە و ناوی بێ ناوەڕۆك و دروشمی زلی بریقەدار.

بۆیە ئاساییە لەسای ئەو شێوە بیرکردنەوەیەدا ناچار زۆر لەوانە چوونەوە و دەچنەوە قاوغی خۆیان و لە نێو چوار دیواری دوور لە بینایی خەڵك و ژانەکانی شەقام، بێدەنگی دەکەنە پیشە و بەردەوام سەرقاڵی چنینی تەونی ئەو تاڵە دەزووانەن، کە جارێکی تر و بەرێگایەکی تر و بەشەرم و تەریقبوونەوە دەیانباتەوە سەر خوانی دەسەڵات و لەبەرامبەر ئەو بێدەنگی و نوقڤە نەکردنەیان و گەورەترکردنی حیکمەت و پیرۆزییەکانی سەرکردە و حزب و هەوڵی بەردەوامیان بۆ چەواشەکردنی رای گشتی و شێواندنی چەمك و بەهاکان، دەسەڵات لە لاساری و سەرکێشییەکانی رابووردویان دەبورێ و دەستی سۆزی باوکانەیان بەسەردا دێنێ و ئەوانیش بێ سڵەمینەوە و دوو دڵی و هەستکردن بە بەرپرسیارێتی دێن لەسەر رووپەڕی رۆژنامە و شاشەی تیڤی و بەردەم مایکی رادیۆ و کۆبوونەوەکاندا دەستی چەوری خۆیان بەسەری خەڵکی ساویلکە و بەها و بنەماکانی دونیای دیموکراسی و ئازادی و کۆمەڵی مەدەنی و دادوەری دەسڕنەوە و گوتارە رەخنەیی و مەعریفیەکان و هەناسە تورە و تۆراوەکانی گەنجان و دەنگ و قەڵەمە بوێر و هەڤبێژەکان دەدەنە بەر دەستڕێژی تۆمەت و ناو و ناتۆرە و لەبر رۆشنایی وەعز و تەلقینەکانی دەسەڵات و کالآی بە مەیلی روانین و ئارەزووی نەرجسیەتیان بە باڵای شتەکان دەبڕن و

جارێکی تر و بە دەستی ئەنقەست و لە پێناو بەرژەوەندی تایبەتی و پاراستنی دیواری دەسەڵات، سەرلەنوێ و بە میزاجی ئایدیۆلۆژیانە مانا و مەدلول و پێناسی چەمکەکان تەوزیف دەکەن و دادەرپێژنەوە، کە رەنگە رۆژگارێك بەر لە ئێستا شەڕی دەستەویەخەیان دژی خودی ئەو خوێندنەوانەی ئەمڕۆی خۆیان کردبێت.

دواجار ماوەتەوە بڵێین کە زۆر لەو کاراکتەرە پاسیڤ و شەرمنانە لە میانی بەخشندەیی و سەدەقەی حزب بوونەتە، یان خۆیان کردۆتە کەڵەگای گۆڕەپانی رۆشنبیری و راگەیاندن، ئەمێستا بە شێوە و ناوەرۆك و بەرگێکی تر و لە رێگەی هێزی بە ئایدیۆلۆژی کردنی چەمکەکانەوە، رۆڵی هەمان ئەو یاساولانەی حزب دەگێڕن، کە راوی سێبەری نەیار و ئەوی دی جیاوازی خۆیان دەکرد و دەکەن.